

UNESCO Rezervat biosfere Dolina Une

© Bruno D'Amicis

Sažetak Studije izvodljivosti

Januar 2026

Sažetak

Ovaj dokument pruža prošireni sažetak studije izvodljivosti za uspostavljanje transnacionalnog UNESCO rezervata biosfere (RB) u dolini Une, koji se proteže kroz Bosnu i Hercegovinu i Hrvatsku. Sažetak prati strukturu originalne studije i naglašava sva ključna poglavlja, pri čemu ostaje kratak i prikladan za donosiocima odluka, zainteresovane strane i finansijere.

Uvod

Riječni sistem Une predstavlja jedan od posljednjih gotovo prirodnih, slobodno tekućih riječnih sistema u Evropi. Karakterizira ga nepregrađena hidrologija, kraške sedrene kaskade, vodopadi, plavna područja i visoka raznolikost staništa. Ove karakteristike daju dolini Une izuzetnu ekološku vrijednost na evropskom i globalnom nivou.

Iako je sama rijeka u velikoj mjeri ostala netaknuta, rastući pritisci naselja, turizma, razvoja infrastrukture i korištenja resursa u okolnoj dolini ugrožavaju njen dugoročni integritet. Studija stoga naglašava da zaštita rijeke mora ići izvan samog riječnog koridora i obuhvatiti cjelokupni krajolik doline.

Sedrene kaskade u Nacionalnom parku Una (Bosna i Hercegovina). (Foto: E.C.O./Kovarovics)

Dosadašnji proces

Značajna prekretnica ka zaštiti riječnog sistema Une je završena studija izvodljivosti za Nacionalni park Una - divlja rijeka. Ovaj prijedlog prati međunarodne IUCN standarde i pruža snažnu naučnu i upravljačku osnovu za zaštitu rijeke.

Nacionalni park Una - divlja rijeka

Predloženi Nacionalni park Una - divlja rijeka obuhvata približno 351,6 km² i uključuje oko 657 km riječnih tokova. On obuhvata rijeku Unu od njenog izvora do ušća u rijeku Savu, kao i 15 pritoka. Koncept zonacije parka uključuje strogo zaštićene zone jezgre, prirodne dinamične riječne zone, kulturne riječne krajolike i zone održivog razvoja.

Karta riječnog sistema Une i predloženog Nacionalnog parka Una - divlja rijeka. (Karta: Fluvius)

Zašto UNESCO rezervat biosfere?

Dok nacionalni parkovi pružaju strogu zaštitu osnovnih prirodnih područja, oni ne mogu u potpunosti riješiti pritiske koji dolaze izvan njihovih granica. UNESCO koncept rezervata biosfere dopunjuje nacionalnu zaštitu integrišući očuvanje prirode sa održivim razvojem na nivou cjelokupnog krajolika.

Rezervat biosfere omogućava formalnu saradnju sa opštinama, korisnicima zemljišta i ekonomskim sektorima, osiguravajući da razvojne aktivnosti ne ugrožavaju ekološki integritet. On takođe jača obrazovanje, istraživanje, monitoring i participativno upravljanje

UNESCO Rezervat biosfere Dolina Une

Šta je rezervat biosfere?

UNESCO rezervati biosfere imenuju se u okviru programa "Čovjek i biosfera" (MAB) i ostvaruju tri međusobno povezane funkcije: očuvanje biodiverziteta, održivi razvoj i logističku podršku kroz istraživanje, monitoring i obrazovanje.

Strukturalno su podijeljeni u tri zone: strogo zaštićena područja jezgre, zaštitne zone koje omogućavaju kompatibilne aktivnosti, te prelazna područja u kojima se promoviše održivi ekonomski i društveni razvoj.

Standardni model zonacije UNESCO rezervata biosfere. Izvor: UNESCO/delhambre

Potencijal za zaštitu rijeke Une

Imenovanje doline Une rezervatom biosfere integrisalo bi netaknuti riječni sistem sa njegovim okolnim krajolicima u jedinstven okvir upravljanja. Ovaj pristup omogućava da se prijetnje, kao što su razvoj hidroenergije, neodrživi turizam, širenje infrastrukture i eksploatacija resursa, rješavaju holistički.

Međunarodni i prekogranični primjeri

Studija ističe nekoliko uspješnih prekograničnih rezervata biosfere, uključujući Vadensko more, Šumava–Bavarska šuma, deltu Dunava, dolinu Vjose, te rezervat biosfere Mura–Drava–Dunav. Ovi primjeri pokazuju da su efikasno upravljanje i saradnja ključni za uspjeh.

Regija biosfere Dolina Vjose (Albanija). (Foto: E.C.O./Kovarovics)

Rezervat biosfere Mura-Drava-Dunav (Foto: Wikimedia Commons / Misalalic)

Potencijal doline Une

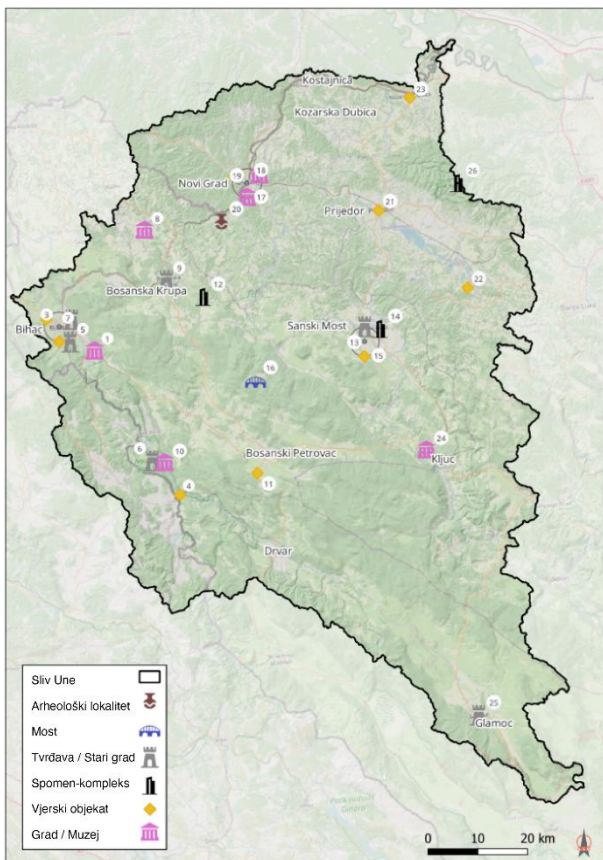
Dolina Une spaja izuzetne prirodne vrijednosti sa naseljima, poljoprivredom, šumarstvom i turizmom. Ova kombinacija je čini posebno pogodnom za rezervat biosfere, koji je dizajniran da uskladi ciljeve očuvanja prirode sa blagostanjem ljudi.

Kulturno naslijeđe

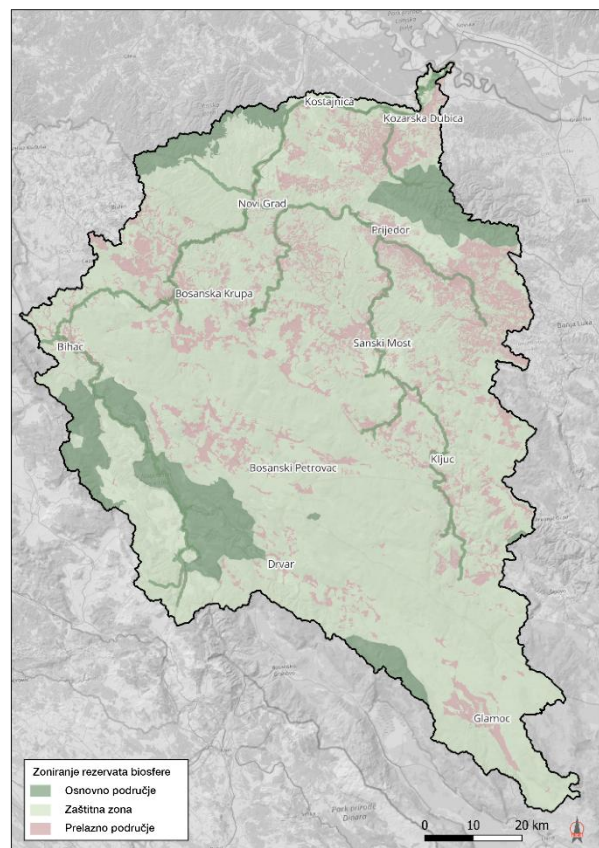
Ova regija dom je brojnim kulturnim i historijskim lokalitetima, uključujući prastorijska naselja, srednjovjekovne gradove i utvrde, vjerske spomenike i memorijalne komplekse. Okvir rezervata biosfere podržava zaštitu i materijalnog i nematerijalnog kulturnog naslijeđa.

Zonacija i područja jezgre

Na osnovu prostorne analize, studija identifikuje potencijalne osnovne, zaštitne i prelazne zone na čitavih 9.661 km² doline Une. Područja jezgre uključuju budući Nacionalni park Una - divlja rijeka, Nacionalni park Kozara, Ličku Plješivicu, Livanjsko polje i netaknute bukove šume poput prašume Lom.

Kulturni lokaliteti unutar doline Une

Potencijalne zone Rezervata biosfere Dolina Une

Faktori koji utječu na područje

Ključni pritisci uključuju neodrživu gradnju u blizini riječnih obala, razvoj hidroenergije, zahvatanje vode, ilegalnu sječu šume, lov i nekoordinisan rast turizma. Studija preporučuje strogo prostorno planiranje, održivo upravljanje resursima i efikasno provođenje propisa.

Izgradnja novog riječnog prelaza unutar doline Une. (Foto: Anes Halkic)

Upravljanje rezervatom biosfere

Struktura upravljanja predložena za Nacionalni park Una - divlja rijeka pruža snažnu osnovu za budući rezervat biosfere. Za upravljanje cijelom dolinom bilo bi potrebno dodatno osoblje i umjereno povećanje budžeta od približno 20–25%.

Koraci ka imenovanju

Proces imenovanja zahtijeva zajedničku političku posvećenost Bosne i Hercegovine i Hrvatske, uspostavljanje transnacionalnog komiteta, pripremu nominacionog dosijea za UNESCO, opsežno učešće zainteresovanih strana i podnošenje prijave UNESCO-vom MAB programu.

Zaključak

Studija izvodljivosti zaključuje da je dolina Une izuzetno pogodna za imenovanje transnacionalnim UNESCO rezervatom biosfere. Ovo imenovanje bi osiguralo dugoročnu zaštitu jednog od posljednjih divljih riječnih sistema u Evropi, uz promovisanje održivog regionalnog razvoja i prekogranične saradnje.

UNESCO Rezervat biosfere Dolina Une

Studija izvodljivosti za transnacionalni Rezervat biosfere u dolini Une u Bosni i Hercegovini i Hrvatskoj

Naziv projekta:	UNESCO Rezervat biosfere Dolina Une
Klijent:	Riverwatch – Society for the protection of rivers Neustiftgasse 36, 1070 Vienna/Austria
Finansiranje:	Riverwatch – Society for the protection of rivers Neustiftgasse 36, 1070 Vienna/Austria
Prevod :	Aida Kapetanović Fondacija Atelje za društvene promjene - ACT
Citiranje:	Kovarovics, A.;Posch, L.;Sovinc, A.;Kirchmeir, H.: UNESCO Rezervat biosfere Dolina Une, Obrada: E.C.O. Institut für Ökologie, Klagenfurt, 32 S.

Implementacija:

E.C.O. Institut za ekologiju Jungmeier GmbH
Lakeside B07 b, 2. OG
A-9020 Klagenfurt
Tel.: 0463/50 41 44
E-mail: office@e-c-o.at
Web stranica: www.e-c-o.at
Klagenfurt, Januar 13, 2026

